

А.І. Муленко, аспірант

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

РОЗВИТОК МОДЕЛЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

У статті зроблений стислий виклад останніх тенденцій щодо регулювання інформаційно-телекомунікаційних сфери в Україні. Визначена нормативну та правову базу, яка регламентує ІКТ сферу щодо більш гнучкого розвитку. Проаналізовано різні підходи до регулювання інформаційної сфери, розглянуто функціонування та реалізація моделей. Визначено підходи регіональних та національних особливостей країн на специфіку побудови цих моделей.

***Ключові слова:** моделі державного регулювання, ІТ-послуги, інформаційно-телекомунікаційна сфера, регулювання інформаційно-телекомунікаційної сфери в Україні, інформаційно-телекомунікаційні технології.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, не існує єдиного підходу до вивчення напрямів моделей інформаційно-телекомунікаційної сфери. З їх формування пов'язано чимало факторів, які здатні суттєво впливати на кінцевий вигляд моделі. Тому вплив на регулювання моделей з використанням інформаційних технологій повинен бути систематизованим та чітким, особливо, коли в цей процес втручається держава.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами державного регулювання інформаційно-телекомунікаційної сфери займалися такі автори, як І. Арістова, В. Білоус, В. Захаров, В. Копилов, В. Ліпкан, О. Олійник, Г. Почепцов, С. Чукут В. Авер'янов, І. Бачило, Ю. Бурило, А. Васильєв, В. Копилов, Л. Кузенко, Б. Лазарєв, А. Макаренко, О. Радченко, О. Соснін, В. Цимбалюк, Л. Шиманський, О. Ющик та ін.

Мета нашого дослідження регулювання інформаційної сфери світового та українського суспільства, визначення підходів регіональних та національних особливостей країн на специфіку побудови моделей

Виклад основного матеріалу дослідження. Органом державного регулювання у сфері телекомунікацій є національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України.

Положення про національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, затверджується Президентом України.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, для здійснення своїх повноважень може створювати та ліквідувати свої територіальні органи у випадках, передбачених у положенні про національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Територіальні органи діють на підставі положення, що затверджується національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації.

В Україні роль державного регулювання у сфері інформаційних телекомунікацій полягає в поліпшенні попиту на телекомунікаційні послуги, залучення інвестиційних коштів, підвищенні якості інформаційно-телекомунікаційних послуг, а також постійний розвиток та модернізацію мереж з включенням інтересів національної безпеки.

Державну політику в сфері ІТ реалізує Агентство з питань електронного урядування. Агентство є центральним органом виконавчої влади, який відповідає за розвиток ІТ галузі в Україні, створює відповідні плани, обробляє та погоджує проекти нормативних документів щодо розвитку галузі. 4 червня 2014 року Кабмін прийняв постанову про реорганізацію Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації у Державну службу з питань електронного урядування.

Також у структурі Міністерства економічного розвитку і торгівлі з'явився департамент цифрової економіки. Перед новим підрозділом Мінекономрозвитку стоять декілька завдань: розвиток широкосмугового доступу в інтернет, створення інформаційного суспільства та ін. Департамент цифрової економіки має намір впровадити електронні адміністративні послуги, а також підтримувати інвестиції в інновації та стартапи.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ) є органом державного регулювання у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом та надання послуг поштового зв'язку. У визначеній сфері НКРЗІ здійснює повноваження органу ліцензування, дозвільного органу, регуляторного органу та органу державного нагляду (контролю).

Законодавчим забезпеченням діяльності сфери ІКТ опікується Комітет з питань інформатизації та зв'язку Верховної Ради України. До об'єктів його відання відносяться: розвиток інформаційного суспільства; електронне урядування; електронний документообіг; електронний цифровий підпис; національна система електронних інформаційних ресурсів; телекомунікації; індустрія програмування; кібербезпека; використання радіочастотного ресурсу України та ін.

Центральним органом виконавчої влади який реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності є Державна служба інтелектуальної власності України, яка розробляє пропозиції щодо вдосконалення нормативних актів, організовує проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності, видає патенти/свідоцтва на об'єкти права інтелектуальної власності, здійснює державну реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності, веде державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності.

Загальний контроль ІКТ. Він допомагає забезпечити достовірність даних, створених ІТ-системами, і підтримує твердження, що системи працюють у відповідності до наміченого, і що висновок є надійним. Загальний контроль ІТ-сфери зазвичай включає такі типи елементів, які представлено в таблиці:

ІКТ є пріоритетом уряду Німеччини. Німецька економічна та інноваційна політика зосереджена на цифровій інфраструктурі, цифровій економіці, цифрових робочих місцях, інноваційному публічному управлінні, цифровому середовищі в суспільстві, освіті, науці, науці, культурі та ЗМІ, безпеці, захисті та довірі суспільству та бізнесу, а також європейському та міжнародному вимірам цифрової програми.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є одним з найбільш динамічних ринкових секторів економічного буму Китаю. Китай - другий за величиною в світі ринок ІКТ. За даними IDC, ринок ІКТ Китаю досягне 844 мільярдів доларів. Загальний обсяг імпорту продуктів ІКТ у 2016 р. склав 528 мільярдів доларів США, а експорт досяг 781 мільярда доларів США. Конкуренція від китайських фірм є сильною, оскільки якість обладнання, програмного забезпечення та послуг продовжує поліпшуватися в останні роки.

Незважаючи на те, що ринковий потенціал у цьому секторі є чудовим, ринок ІКТ, безсумнівно, є найважчим сектором для переміщення в Китаї. Китай розглядає цей сектор через не тільки бізнес, але і через об'єкти національної безпеки, і політики, спрямовані на забезпечення безпеки, часто це роблять за рахунок іноземних компаній.

Типи елементів керування ІТ-сфери в Україні

Елементи керування ІТ-сфери
Контрольне середовище або ті елементи керування, призначені для формування корпоративної культури.
Процедури управління змінами - елементи управління, призначені для забезпечення змін, що відповідають бізнес-вимогам, та санкціоновані.
Процедури контролю версій вихідного коду / документа - елементи керування, призначені для захисту цілісності коду програми
Стандарти життєвого циклу розробки програмного забезпечення - елементи управління, призначені для ефективного управління ІТ-проектами.
Політика, стандарти та процеси логічного доступу - елементи керування, призначені для керування доступом на основі потреб бізнесу.
Політика та процедури управління випадками - елементи управління, призначені для вирішення операційних помилок обробки.
Політика та процедури управління проблемами - засоби контролю, призначені для ідентифікації та вирішення основної причини інцидентів.
Політика та процедури технічної підтримки - політика, яка допомагає користувачам працювати ефективніше та повідомляти про проблеми.
Конфігурація обладнання / програмного забезпечення, встановлення, тестування, стандарти управління, політики та процедури.
Аварійне відновлення / резервне копіювання та процедури відновлення, щоб забезпечити безперервну обробку, незважаючи на несприятливі умови
Фізична безпека - засоби контролю, що забезпечують фізичну безпеку інформаційних технологій від окремих людей та від екологічних ризиків.

Джерело: складено автором за даними [6]

Технологічний сектор Канади є основним економічним фактором і перевершує більшість решти економіки країни. На фондовій біржі Торонто фондові технології та інновації вирости швидше, ніж будь-який інший на біржі, починаючи з 2013 р., і протягом останніх кількох років Канада перетворилася на очах технологічного підприємництва. Канадський сектор ІКТ в значній мірі залежить від торгівлі, імпортуючи 39 мільярдів доларів на товари та експортуючи 15,7 мільярдів доларів у світі в 2016 р. Сполучені Штати є другим за величиною постачальником товарів для ІКТ у Канаді, а 9,8 мільярда доларів - провідним ринком канадського експорту ІКТ з 2016 р. – 10,3 млрд доларів. У 2016 р. загальний імпорт товарів з ІКТ очолював провінції Онтаріо (28 млрд дол. США), Квебек (4,3 млрд дол.

США), Британська Колумбія (3,7 млрд дол. США) та Альберта (1,4 млрд дол. США). Канадський ринок інформаційних технологій очікує продовження зростання до 2019 р.

З боку кінцевого споживача як державний сектор, так і приватні підприємства, як правило, добре фінансуються в Норвегії, здатні інвестувати в технології ІКТ, що підвищують ефективність та підвищують продуктивність праці. З точки зору постачальників, обіг для компаній в галузі ІКТ у Норвегії з 2014 до 2015 р. збільшився на 5,9 %.

Обладнання та телекомунікації: Норвегія є чистим імпортером ІТ-обладнання; імпорт в п'ять разів перевищує експорт і зростає. Імпорт комп'ютерів та супутнього обладнання у діапазоні 2-2,5 млрд. Доларів США, що відображає хорошу можливість для продавців у США. З багатим господарством норвезький бізнес, як правило, має можливість зробити інвестиції в ІТ, які вони бачать у потребі. Три найбільших категорії - це комп'ютери, сервери та периферійні пристрої, телекомунікаційне обладнання та обладнання А / V у такому порядку.

ІТ-консалтингові послуги: ІТ-послуги складають 55 % загальних доходів в галузі ІКТ. Державний сектор є значним клієнтом для місцевих ІТ-консалтингових компаній з очікуваними інвестиціями у декілька секторів. Більшість компаній, що обслуговують ІКТ на місцевому ринку, є або норвезькими МСП, або більшими регіональними компаніями Північної Європи.

Програмне забезпечення: ІТ-консалтингові послуги, пов'язані з програмним забезпеченням та програмуванням, на сьогодні є найбільшою консалтинговою категорією

У найближчі кілька років трансформація традиційних галузей через Інтернет-технології та участь китайських підприємств в ініціативах "Пояс та дорога" на зовнішні ринки стануть основними рушійними силами розвитку внутрішнього ринку ІКТ у Китаї. Перетворення традиційних галузей шляхом інтеграції ІКТ-технологій поширюватиме застосування та розвиток галузей промисловості, таких як мобільний Інтернет, хмарне обчислення, великі дані, Інтернет речей (ІоТ) та інші нові технології та призведе до швидкого розвитку інтелектуальних термінали разом з послугами зв'язку.

В світі виділяють дві моделі відносин держави та ринку в інформаційній сфері: західну і східну. Західною моделлю називають шлях, яким йдуть індустріально розвинені країни, в його рамках можна виділити модель континентальної Європи і англосаксонську. Східні моделі орієнтовані на альтернативний соціально-економічний розвиток регіону, конкуренцію із заходом, утвердження власних ціннісних орієнтацій,

зв'язок між культурними традиціями (освіта, виробнича дисципліна, відданість корпорації, довіра, сімейна гармонія) і соціальними трансформаціями.

Європейська модель також вирізняється пошуками рівноваги між контролем держави та стихією ринку, динамічним поєднанням державних інтересів і прагнень приватного та корпоративного бізнесу.

Характерними рисами європейської моделі виступають варіативність і політична спрямованість програм регулювання інформаційної сфери для різних країн, обумовлених новою європейською геополітикою, становленням економіки знань, різними можливостями постіндустріального розвитку. У рамках європейської моделі українські дослідники (Є. Макаренко, А. Колодюк) називають західноєвропейську, скандинавську, центральноєвропейську, східноєвропейську стратегії [3, с. 25].

Західноєвропейський підхід до ролі держави у процесі переходу до інформаційного суспільства викладено в таких документах.

1. Резолюція Європейського Союзу “Біла Книга. Зростання, конкурентоспроможність, зайнятість: виклики та стратегії ХХІ століття”, в якій підкреслюється важливість державного контролю в комунікаційній сфері (особливо над супермагістралями) з урахуванням переваг приватного сектора [2].

2. Рекомендації “Інформаційна магістраль для глобального суспільства” (Brussels, 1996) [1].

3. Програма “Europe i-2020”.

Основне в політиці Європейського Союзу – пошук певного балансу між повним контролем з боку держави та вільним розвитком ринку, динамічне поєднання урядових і ринкових сил з урахуванням того, що роль кожної з них може змінюватися в часі. Цей підхід тим більше виправданий, тому що ключовим елементом програми європейської інтеграції є поняття “соціальна Європа”, бо такими є самоідентифікація і самовизначення цього регіону. Саме в цій площині полягають основні відмінності між англосаксонською та європейською моделями регулювання.

Англосаксонська модель визначається загальною концепцією соціально-економічного розвитку, яка передбачає превалювання приватного сектора над функціями держави в усіх напрямках розвитку суспільства. Американський вплив у галузі комунікаційних технологій та інформаційної сфери відчутний у глобальних процесах, міжнародній політиці, світовій економіці. Ця модель передбачає інтенсивний розвиток електронних комунікацій для встановлення соціальних, політичних,

культурних зв'язків у суспільстві. Проблема розвитку універсальних послуг має важливе значення в США та Великій Британії, вона вирішується за допомогою стратегії поліпшення якості інформаційних послуг, соціальної орієнтації суспільства.

В основі азійської моделі – альтернативний соціально-економічний розвиток регіону, конкуренція із Заходом, утвердження власних ціннісних орієнтацій, зв'язок між культурними традиціями (освіта, виробнича дисципліна, відданість корпорації, довіра, сімейна гармонія) і соціальними трансформаціями. Японська модель, у створенні якої основний внесок належить Й. Масуді, професору кількох японських і американських університетів, раднику провідних інформаційних корпорацій, спрямована на вдосконалення системи корпоративного управління за принципом ієрархічної піраміди, в основі якої три складових чинники: *он* (вдячність), *гігі* (відповідальність), *ва* (гармонія). Вони виражають угоду про взаєморозуміння і взаємодопомогу вищого і нижнього рівнів управління [5, с. 34].

Сінгапурська модель менш відома. Її характерними рисами є висока частка (58 %) високотехнологічної продукції в обсязі експорту (у США – 32 %, а у Фінляндії – 27 %), значний рівень розвитку електронної торгівлі, високу конкурентоздатність і ВВП на душу населення [4, с. 13]. При цьому важливими факторами є істотне розшарування суспільства за рівнем добробуту і практично повна відсутність демократичних механізмів, зокрема показник “свобода ЗМІ” (інтервал від 0 до 100) у Сінгапурі дорівнює 68, що в чотири рази перевищує цей показник у США та Фінляндії і у три рази – показник розвинутих країн.

Висновки. На сьогодні не існує універсального підходу, або ж єдиної моделі регулювання інформаційної ІТ-сфери. У кожному регіоні світу та країні існують свої внутрішні особливості, які згодом і визначають специфіку цього процесу. Виявлено, що разом із загальними рисами становлення певної моделі на світовому рівні, національні та регіональні особливості країн впливають на специфіку її побудови і розвитку. У “західній” моделі основна роль відводиться ліберальному погляду держави на інформаційний ринок і робиться наголос на побудові супермагістралей та їх універсальному обслуговуванні, а в “азійській” – приділяється більше уваги державному регулюванню ринку, спостерігається прагнення встановити зв'язок між традиційними культурними цінностями і невідворотними соціальними змінами.

Бібліографічний список: 1. Волокитин А.В. Роль государства в развитии информационного. – Санкт-Петербург, 2001. – 19–38 с. 2. Лежун Цзя. Китайский интернет: стратегия информатизации и телекоммуникационная. – Москва, 2004. – 251–262 с. 3. Макаренко Є.А. Європейська інформаційна політика. – Київ, 2000. – 367 с. 4. Химанен П. Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель. – Москва, 2002. – 224 с. 5. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society. Washington. – 1983. 6. Про телекомунікації : Закон України від 25.03.2005 р. № 2505-IV Дата оновлення: 18.01.2018. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-15> (дата звернення: 20.12.2018).

Муленко А.И. Развитие моделей регулирования информационно-телекоммуникационной сферы Украины. В статье сделан краткий обзор последних тенденций по регулированию информационно-телекоммуникационных сферы в Украине. Определена нормативная и правовая база, регламентирующая ИКТ-сферу для более гибкого развития. Проанализировано виды подходов к регулированию информационной сферы, рассмотрено функционирование и реализацию моделей. Определены подходы региональных и национальных особенностей стран, специфику построение этих моделей.

Ключевые слова: модели государственного регулирования, ИТ-услуги, информационно-телекоммуникационная сфера, регулирования информационно-телекоммуникационной сферы в Украине, информационно-телекоммуникационные технологии.

Mulenko A. Development of regulation models of information and telecommunication sphere in Ukraine. The article provides a brief overview of the latest trends in the regulation of information and telecommunication spheres in Ukraine. The regulatory and legal framework governing the ICT sector for more flexible development has been defined. Analyzed types of approaches to the regulation of the information sphere, considered the operation and implementation of models. The approaches of regional and national peculiarities of countries, the specifics construction of these models are determined.

Keywords: models of government regulation, IT services, information and telecommunication sphere, regulation of information and telecommunication sphere in Ukraine, information and telecommunication technologies.

Стаття надійшла до редакції: 03.08.2018 р